

Forfatter: Palladius, Peder

Titel: Peder Palladius' Danske Skrifter

Citation: Palladius, Peder: "Peder Palladius' Danske Skrifter", i Palladius, Peder: *Peder Palladius' Danske Skrifter*, udg. af Lis Jacobsen , H.H. Thiele, 1911-1926, s. 201. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-palladius04val-shoot-idm140034109769664.pdf> (tilgået 20. april 2024)

Anvendt udgave: Peder Palladius' Danske Skrifter

FORTALE OG TILLÆG
TIL
NIELS PALLADIUS'
OM DRUKKENS KAB
1556.
202
203

INDLEDNING.

I.

I Aaret 1556 udgav Peder Palladius et lille Skrift imod Drukkenskab, forfattet af hans Broder Niels 1 . Han indledede Skriftet med en Fortale og tilføjede to Stykker om ærligt Samsæde og om Bønders Købstadfærd 2 . Indholdet af disse to Stykker er taget fra Visitatsbogen. Som Prøve paa Forholdet imellem dennes Text og Texten i Bogen om Drukkenskab skal et enkelt Stykke anføres:

Hdskr. Bl. 115r .

Noch vaare de gamble, det haffde veret bedre, at de haffde veret borte for thi aar siden, ... huilken dieffuels mand vaar det udj hans huss, huor thit motte hans Hustru nøgen op aff sin seng och ud thill Naboer, naar hand kom druchen och fuld hiem om natten ... gud vere loffuet Di er borte. Er det iche da ilde leffuet, den steen bliffuer snart vod der huer mand spøtter paa.

Om Drukkenskab, ndf. S.215 L.3 ff .

gamel vaar handnock/ det haffde værit bedre/ at hand haffde værit bortte faar x. Aar siden/ huilcken en skarns mand vaar hand i sit Huss/ huor tit maatte hans Hustru nøgen op aff sin seng oc vd til Naboer/ naar hand kom drucken hiem om natten/ Gud være loffuit at hand er bortte/ det er saa ilde leffuit/ naar alle bede hannem ont/ den sten bliffuer snart vaad/ der huer mand spytter paa.

Det er dog først, naar man sammenholder hele Texten i Bogen med de tilsvarende Stykker i Visitatsbogen, at ^{*}—^{*} 204 Fremgangsmaaden bliver klar. Texterne svarer til hinanden som følger:

Om Drukkenskab (nærv. Udg.):	Visitatsbogen (Grundtvigs Udgave):
S. 209 L. 4 - S. 209 L. 27 = S. 129 L. 25 - S. 130 L. 16	(Om Samkomme)
S. 209 L. 28- S.210 L. 16 = S. 130 L. 24 - S. 131 L. 12	do.
S. 210 L. 19 - S. 211 L. 2 = S. 86 L. 11 - S. 86 L. 30	(Om Brudeoffer)
S. 211 L. 3 - S. 211 L. 18 = S. 85 L. 28 - S. 86 L. 10	do.
S. 211 L. 18 - S. 212 L.26 = S. 86 L.30 - S. 88 L. 11	do.
S. 212 L.26 - S.212 L.35 = S. 85 L. 17 - S. 85 L.27	do.
S. 212 L. 36 - S. 213 L. 7	har intet tilsvarende.
S. 213 L.8 - S. 213 L. 15 = S. 85 L.8 - S.85 L. 16	(Om Brudeoffer)
S. 213 L. 16 - S. 213 L. 21 = S.85 L.3 - S.85 L.8	do.
S. 213 L. 22 - S. 213 L. 33 = S. 124 L. I - S. 124 L. 12	(Om Band)
S.213 L.34 - S.214 L.8 = 8.88 L.26 - 8.89 L.3	(Om Brudeoffer)
S. 214 L. 9 - S. 214 L. 17	har intet tilsvarende.
S. 214 L. 17 - S. 214 L. 20 = S. 89 L. 15-17 og S. 89 L. 23	(Om Brudeoffer)
S. 214 L. 20 - S. 214 L. 26 = S. 84 L. 30 - S. 85 L. 2	do.
S. 214 L.27 - S. 215 L. 2 = S. 88 L. 12 - S 88 L. 26	do.
S. 215L.2 - S.215 L.10 = S.89 L.3 - S.89 L.15	do.
S. 215 L. 10 - S. 215 L. 12	tilføjet i Bogen om Drukkenskab.

Det ses heraf, at mens Undervisningen om ærligt Samsæde er taget lige ud af Visitatsbogens Kapitel om
2 af 7 sider

Samkomme, bestaar Undervisningen om Bønders Købstadfærd af Smaastykker af Kapitlerne om Brudeoffer og om Band, der sindrigt er sammenføjede til et Hele.

Texten i Bogen om Drukkenskab er - som i Bogen om Ægteskab - bedre bevaret end i det sene Haandskrift af Visitatsbogen, hvorfor dettes Text er af ringe Interesse for det trykte Skrift, mens Trykket har stor Værdi til Karakteristik af Haandskriftet og til Fastsættelse af Visitatsbogens oprindelige Text. En mere indgaaende Sammenligning vil derfor blive givet ved Udgivelsen af Visitatsbogen.

II.

Af Bogen om Drukkenskab kendes flg. Udgaver:

1. *Udgaven 1556* . Titelblad og Format som den ndf. facsimilerede Gengivelse. Bogen bestaar af 20 Blade, signeret A-C. Bogtrykkerens Navn er ikke angivet, men 205 det typografiske Udstyr viser, at Bogen er trykt hos Hans Vingaard. Det eneste bevarede Exemplar findes paa det kgl. Bibliothek.

2. *Udgave 1559* . Titlen er: *Aarsage/ | huor faare en Chri | sten bør at sky oc fly / den | formaledidede Druckenskab. | Nicolaus Palladi: | Prentet i Københaffn | hoss Hans Vin - | gaard 1259 1* . Bogen er ligesom 1556-Udgaven i lille Oktavformat og bestaar af 20 Blade. Den stemmer ordret med Originaludgaven, fra hvilken Texten kun afviger ved en Mængde Trykfejl. Exemplar findes i Karen Brahes Bogsamling i Odense og i Privateje i Norge. 2

3. *Udgave 1610* . Titlen er: *Druckenskabs | Affljusning/ | eller | Aarsage/ | Huorfaare en Christen | aldelis bør at sky oc fly den | formaledidede Dru- | cken- | skab. | Nicol. Pallad. | (En flakt Ørn). Igennem seet/ oc paa ny | Prentet i Kiøbinghaffn/ | 1610* . Denne Udgave er et Optryk af Udgaven 1559, fra hvilken mange Trykfejl er overført. Fortalen er i 1610-Udgaven dateret 1559. Bogen er i Oktavformat og bestaar af 24 Blade. Trykkerens Navn er ikke angivet. Til det oprindelige Skrift er føjet to Viser om Drukkenskab: den første kaldes *Druckenskabs Affljusning iblant alle rette Christne* og er underskrevet R ; den anden kaldes: *Nok en anden Sang/ igennem seet paa Ny* og er underskrevet R. H. R . (dvs. Rasmus Hansen Reravius). Af Udgaven er ét Exemplar bevaret, det findes i Hjelmstjernes Samling paa d. kgl. Bibliothek.

4. *Udgave 1626* . Titlen er: *Druckenskabs | Affliußning/ | eller | Aarsage/ | Huorfor en | Christen aldeelis bør at sky oc fly den forma- | ledidede Drucken- | skab. | Nicol. Pallad. | Igiennem seet/ oc paa ny prentet. | I Kiøbinghaffn/ hoß | Henrich Waldkirch. | 1626* . Paa Bagsiden af *-* 206 Titelbladet findes nogle Skriftsteder. Derefter Uddrag af: *Luther. Kircke Postill XX. Søndag Trinit. til Epist. Eph. 5 mod Enden* - og saa begynder Palladius' Fortale, der ligesom i 1610-Udgaven er dateret 1559. Udgaven slutter med de to Viser fra 1610-Udgaven, hvortil yderligere er føjet en Vise om Drukkenskab - en Oversættelse af Laurentius Petris *Een Vijsa om Dryckenskab* . Udgaven er i Duodez og bestaar af 48 Blade. Exemplar findes paa d. kgl. Bibliothek i Hjelmstjernes Samling og paa Universitetsbibliotheket i Kristiania.

Foruden de her nævnte 4 gamle Udgaver findes en Nyudgave fra 1907 besørget efter Originaludgaven af Carl S. Petersen. Denne Udgave er forsynet med en udførlig Bibliografi, til hvilken jeg henviser for alle fire Udgavers Vedkommende.

207

208

Petrus Palladius

Dette mit føye arbejde/ som ieg haffuer lagt paa denne merckelig Vnderuisning/ mod den slemme synd Druckenskab/ at ieg lod den vdprente/ skencker ieg først: alle dem som mand kalder Selskaber her inden Københaffns porte/ hine rette slemmere oc demmere/ som lade dem daglige finde i Ølkonis hus/ Først til Brende Vin/ om Morgen/ der nest oppaadagen til Tydskøl/ paa det siste om aftenen til Prying/ met al den slemhed der henger hoss. Siden maa ocsaa denne bog være skenckt alle andre vdi dette gandske Rige/ aff

det samme selskab/ baade i Hoffgaarde oc vden ved/ alle dem som inted andet vide fra morgen oc til afften oc fra afften oc til morgen igen/ end subbe oc sette/ oc dette paa det haab/ at nogle aff dem maatte end rette sig/ aff denne vnderuisning/ som er dog sandru/ en part aff den hellig scrifft/ en part aff ret sant forfaring/ at det || gaar io saa til met alle dem/ som icke kunde eller ville vende paa halff veyen/ Huad slemhed Druckenskab følger/ giffuer end ocsaa den historie til kende/om de Lacedemoner/ som gjorde deris Suenne Druckne/ oc naar de laa i onde maade/ somme bespide oc somme begiorde met aarloff sagt/ da førde de deris Sønner oc statz Junckere ind til dem/ at de kunde se den slemhed oc vemmis der ved oc faa saa vederstygelighed til Druckenskab. Men huad ont och skade/ der kommer aff Druckenskab/ end dog det staa icke til at opregne/ dog finder mand i denne Bog/ nogle besynderlige puncter der om/ paa det at mand diss lættre kunde lade sig beuegis til at sky oc fly Druckenskab/ Gud giffue sin naade der til Amen ||

*

209

En underuisning oc formaning/ besynderlige til Bønder faalck/ om it erligt samsæde/ i Gilde oc Gestebud.

Naar i komme tilsammen/ at dricke en dryck øl offuer eders tørst/ met huer andre i Gilde oc Gestebud eller andre erlige Samsæde/ da fortaler ingen/ lader huer være god faar sig/ oc ver du god faar dig. Sidder icke oc regner op/ fra den ene by ende oc til den anden/ som de wgudelige/ hitte Bagtalere oc Baguaskere gøre/ nu sidder icke næsen i hoffuedit paa den/ som de ville haffue hende siddendis/ nu staa klæderne icke skaarne om den/ som de ville haffue dem skaarne/ nu vide de it lack met huert Menniske/ oc inted met dem selffue/ men naar de see dem om/ da ere de selffue || aldermest besmittede oc beklickede/ fordi at den som gerne vil fortale en anden/ hand faar selffue at dricke den samme skaal tit oc offte før hand dør aff Verden. Fortaler ingen/ sidder helder oc siunger hellige psalmer oc quæder gode viser tilsammen.

Oc naar du est da glad/ saa gack hiem til din Hustru/ oc lad hende faa en god afften/ naar du haffuer hafft en god dag/ spild icke Bermen paa hende/ sæt hende icke til rette/ naar du kommer hiem drucken oc fuld/ det gør ingen Dannemand. Haffuer hun brut dig nogit emod/ huor faar hun haffuer vnderuisning behoff/ da gør det naar i ere baade fastende oc ædruge/ oc lad end da ingen høre derpaa/ om du kant det vnduære/ paa det/ at du icke selffue skalt komme din Hustru i nogen vanære oc ont røcte.

Det haffuer gode lempe met sig/ oc icke naar du est fuld och drucken/ huad veed en arm fuld stymper/ huorlunde hand skal sette sin Hustru och Huss til rette? En Seng er hannem da best. End dog ingen skulde dricke || sig fuld oc drucken/ det er it Suine leffnit/ oc de kalde dig Peder slemmere eller Matz drucken paa det siste.

210

Foruarer Eder at i sidde icke Natten offuer oc slemme/ Tlhi alle natte dryck och wtilbørlig natte vegt/ som ere Hueghorss/ Huide biørn/ Julebuck/ Huggetynde/ Daaretynde vdi Brullup/ oc andet saadant er altsammen afflagt til Landsting/ vnder Kongens Suerd/ huo der findis. Din seng klager icke offuer dig/ Mand pleyer at sige at fire Raffne gøre en Dieffuel/ det er icke sanden/ Fordi at Raffne ere Guds gode Creatur som andre Fule/ Men fire Natraffne/ som sidde och slemme natten vdoeffuer met huer andre/ de haffue den femte hosdem/ som er Dieffuelen/ hand kommer dem i halss oc haar sammen/ met Suerd oc Kniffue/ saa at de gøre huer andre det korteste/ Nu græder Hustruen/nu tyde Børnene/ nu kommer Siegt och Venner i fald/ nu haffuer du forkast al din velferdt met en skaal øl/ maat du icke skamme dig faar Gud och alle hans || Engle? Huo der vil haffue den siste dryck/ hand skal haffue den første pust/ der vil icke andet vorde aff.

En anden underuisning oc formaning/ om Bønders Købstedferdt.

Kere Bonde/ ieg spør dig at met huad god samuittighed kant du och tør sidde i Ølkonis Huss i Købsted/ eller paa Landzby och slemme och demme/ ia sla saa megit i din halss/ met Aarloff sagt/ at din fatige Hustru oc Børn skulle sidde hiemme oc dricke valde oc Vand derfaar igen/ Tenck huad dit hierte vil suare dig/ om du gør hende det samme skel/ som du vilde haffue aff hende/ om hun vaare i din sted/ huad gelder det/ at dit hierte vinder dig offuer/ at du est en Tyff faar Gud aff Himmelen? I det at du stiæler fra dig selffue/ oc forkommer det/ som din fattige || Hustru ocb Børn skulde haffue gaat aff met dig/ er det skel oc relighed? er det Ecteskabs tro oc loffue?

Mand kand baade lee/ oc haffue en faur mund/ du kant end baade sløcke din tørst vdi Købstedden/ oc der som du vilt gøre Ølkonen rig/ at hun io skal faa aff dine pendinge/ da kant du tage en Leye eller Flaske met dig/ oc købeden fuld hiem til dig/ din Hustru oc Børn/ huem kant du faa i al Verden/ dig bør helder at dricke met/ end met din Hustru oc Børn? Huad Huss bør dig at haffue kærere/ end det Huss/ som din kære Hustru oc børn ere vdi (vndettagit Gubs Huss/ det skulle i end nu baade haffue kærst) Men det skal være der langt fra/ min kære Bonde lilde/ at du skalt haffue Ølkonens Huss i Købstedden eller paa Lansbyen/ mere kært/ end det Huss som din kære Hustru oc Børn ere vdi/ Betenck huad du loffuede hende den tid mand lagde eders hender sammen oc i bleffue thu Ectefaalck/ da tilsagde du hende/ at den mindste pending du kunde || affle tilsammen/ der aff skulde halffdelen være hendis.

Det seer mand paa rømnings godz naar en mand rømmer fra Huss/ oc hiem/ da tager Herskab hans Hoffuitlod eller halff bodzlod op/ den anden halffue part/ som hører Hustruen til/ mue de icke raacke eller røre/ saa sant som hun haffuer icke forkast sin part met/ der paa kand man io forstaa/ at halffdelen hører Hustruen til/ derfaar er det io tilbørligt/ at du vnder hende oc dine Børn met dig. Dricke du en broder dryck da vnd dem en Søster dryck met dig vdi Jesu naffn/ saa est du hiemme til dit egit/ saa haffuer du dit Hoffuit helt/ saa : haffuer ingen slagit dig ihiel i Ølkonens Huss/ oc du haffuer ingen slagit ihiel/ saa er icke dine Heste skende met din Vogn/ saa er dine arme oc ben hele paa dig/ saa kant du gaa til din seng/ naar som du haffuer faaet en skaal øl offuer din tørst/ Mange Dannemend lyde mig at/ oc de kende sig gaffn der vdi/ de fare til Købstedden en stunderom eller tho/ oc saa hiem igen til deris || bo oc bygge/ at vare paa deris biering/ oc sette dem icke nu lenger til Slemmedryck/ som en haab Ølkrager (Aalekrager skulde ieg sige) at det løber igennem dem/ huad de forhuerffue, saa at de kunde gøre huercken Kongens eller Hosbondens skeppe fyldest/ Men nødis til at flytte oc flacke omkring/ saa lenge aff it Gods/ paa it andet at de bliffue til stackarle/ naar dem glipper da alting/ da glipper dem icke staadegang paa det siste.

En Øldaare veed huer mand at tale om/ som icke megit 212 duer/ som mand kand her faare læse i denne Bog om Druckenskab/ besynderlige i den femte artickel.

Som den Øldaare der sad i Kruen/ oc hagde sin Sogneprest paa genge/ som saadant skarns faalck pleye at haffue/ oc sagde/ Jeg tror at det er Remmene løgn vor Sogneprest predicker faar oss/ i det hand siger/ at Mand oc Quinde ere it lifff tilsammen/ Som buds tremmen vaare min Hustru och Jeg it lifff tilsammen/ da finge hun saa vel som ieg/ aff dette gode Tyskøl/ Jeg || sidder her oc slaar i mig/ oc hun sidder hiemme oc tørster ind til hun faar aff Bermen.

Ah den Tiuff/ der maatte haffue tagit nogit hiem met sig til hende/ da haffde hun end faait nogit der aff met hannem/ O du Orme krop/ du faar end alligeuel nock/ der skulle alligeuel Taadzer oc Padder krybe ind at munden oc vd aff Næsen oc Øyen paa dig/ oc æde vd igen det som du saa slemmer i din hals.

Oc saa vil det gaa dig (vden du retter oc bedrer dig) at naar din Hustru oc børn gaa ind i Himmerigs Rige paa Dommedag oc bliffue salige ved Troen/ som de haffue beuist met deris taalmodige Valdedryck oc Vandryck/ da faa de at see der paa/ huorlunde at du skalt nedskiudis vdi Helffuede/ oc Dieffuelen skal der skencke i faar dig/ Helffuedis Ild til euig tid/ faar din formaledidet slemmen och demmen.

Du maat icke saa bære dig at/ vent om igen/ ræt dig/ at det skeer icke mere/ betenck huad du est din Hustru oc Børn plichtig/ om || du vilt være oc kaldis en Dannemand/ thi dig bør at skicke dig saa emod din Hustru oc leffue saa met hende/ som met it skrøbeligt kar/ om hun kand icke end aldelis være efter dit sind oc villie/ som du gerne vilde/ at du skalt icke derfaare strax bliffue som en Løffue eller Dieffuel vdi dit Huss/ met hug och slag/ men at du bær offuer met hende/ Thi diss bedre du far met hende/ diss bedre haffuer du hende/ hun er dit kød oc blod/ oc skal end besidde Himmerige Rige met dig (om du icke forkaster din part) Mand skal to holde aff det klædebon/ som han haffuer nest sig.

Her maatte du sige/ du straffer mig fast/ oc ieg hører min 213 Hustru ingen straff faa/ Ja min Ven/ kunde du betencke hendis sag ræt/ da er hun ydermere straffit aff Gud/ for vaare Forelders Synd/ saa at hendis gandske leffnit/ er mere en skrøbelighed och siugdum end førlighed och karskhed/ Ja hun skal tidere gaa i døden end du skalt/ oc megit ont lide &c. Forhaabendis at hun hører io || Guds Ord/ oc end besynderlige tage disse ord til hierte.

Du Danne Quinde vilt io saa stille dit hierte/ mund och gerninger emod din kære hosbonde/ ath du skulde langt helder være død oc ligge i keregaarden/ end du skulde fortørne din hosbonde/ met it ord/ aff vitterligt mod/ saa langt skal det være der fra/ at du skalt staa hannem vdi Næsen som sinnep/ eller være hannem

whørig och wlydig faar/ det gør ingen danne Quinde/ Scriften siger/ at du skalt tide din hosbonde oc være hannem hørrig oc lydig.

SAa hørre i nu baade tit oc offte/ at Eders hierter skulle brende vdi en Ræt Ecteskabs Tro/ ind til huer Eders døde dag at i haffue it huss/ it bord/ en seng tilsammen/ æde oc dricke/ Lee oc græde/ lide ont oc gaat tilsammen/ løffte oc lette huer anden/ huilcken der ligger paa sin sotte seng/tager nu vaare paa/ som eder ligger mact paa.||

Først paa det/ at eders Sogneprest faar icke Bands sag met eder/ om i føre it wskickeligt oc wtilbørligt leffnit/ Gud til fortørnelse oc eders Nabo oc genbo til forargelse/ som de mue icke helder tie met saadant faalck/ vden de ville bliffue fordømte met dem/ oc bør dem at vare Sognepresten at/ huilcke saadanne ere/ ellers er den saa god der holder som den der flaar/ oc der pleyer end tit at komme ild vdi en mands Huss/ vdaff hans Nabois huss/ oc de som bo hoss saadant faalck/ pleyer end vnder tiden/ at faa en benling aff huden met. Derfaare er det tid paa/ at de giffue saadanne tilkende faar Sognepresten/ paa det at Guds fortørnelse oc Menniskens forargelse kunde borttagis.

Faar det andet skulle i vende aff saadant it wskickeligt 214 leffnit/ ocsaa derfaare/ at i kunde haffue it gaat vidnisbyrd aff Nabo oc genbo/ naar de bære eders lig til graffue/ Thi da vil det først vogne met dig for alffuere/ huorlunde dine fleder haffue staait skaarne om dig her vdi Verden. It Menitiske || følger ekon it ord/ fra denne Verden/ huad helder det er ont eller gaat. Det er da ilde leffuit/ naar de klappe effter met Skulien/ och dine Naboer och genboer staa hoss din graff oc ere glade/ at de ere bleffne vdaff met dig.

Faar det tredie skulle i rette och bedre Eders leffnet/ paa det/ i skulle icke komme i liffs och fiels fare. Thi Gud lader ingelunde saadant være wstraffit/ vden der raadis bod paa/ icke aleniste emod din Hustru/ Børn/ Naboer oc neste/ met it Christeligt leffnit oc omgengelse/ Men aldermest emod Gud selffue och Eders Siælesørgere/ met Eders Gudfrøctighed/ at søge til Kircke/ høre Guds ord/ gaa til Sacramentit/ loffue och tacke Gud/ holde Eders Børn til det samme/ som gode Christne bør at gøre/ paa det dine wskyldige Børn skulle icke nyde dig ont at/ och høre dig ved deris Brød/ naar du est død oc ligger i Jorden/ Thi Sønen drager gerne sin faders Sko paa/ Leffuer for di Gudfrøctelige oc erlige/ Gud til ære || oc eders Børn til it gaat exempel oc efftersiun/ saa at Eders hierter skulle brende vdi en stadig tro til Jesum Christum al den stund i leffue i Verden/ saa at i haffue en tro/ en Daab/ en Gud/ en Helligaand/ en Kircke/ en Predickestol/ Funt oc Altare/ en Sogneprest och Sognedegn til haabe/at huer mand kand sige eder at være thu gode Christne faalck tilsammen/ først i Troen til Gud/ saa i en Ecteskabs tro til din Hustru oc der til met i tro oc loffue til Nabo och genbo/ at du ingen liuer paa/ ingen stiel fra/ ingen gøre andet skel/ end som du vilt haffue aff dem/ at naar de legge dig da ned i Jorden/ da staa dine Naboer hoss din graff oc græde saa bitterlige/ oc saa amodelige for dig/ och sige til huer andre/ O Herre Gud naade oss/ at wi miste saadanne Naboer/ huilcke gode Naboer vaare de/ huor vel de forligtis/ aldrig hørde faalck nogit vidunder aff dem/ gode magsomme Naboer/ de lonte oss/ de borgede oss. Gud giffue at de maatte haffue leffuit met oss/ wi 215 faar icke saa gode Naboer igen || som de vaare. Er det icke vel leffuit? Monne en Øldaare faa saadant it vidnisbyrd? Monne mand icke helder faa at høre effter hans død/gamel vaar handnock/ det haffde været bedre/ at hand haffde vænt bortte faar x Aar siden/ huilcken en skarns mand vaar hand i sit Huss/ huor tit maatte hans Hustru nøgen op aff sin seng oc vd til Naboer/ naar hand kom drucken hiem om natten/ Gud være loffuit at hand er bortte/ det er saa ilde leffuit/ naar alle bede hannem ont/ den sten bliffuer snart vaad/ der huer mand spytter paa. Derfaar skicker saa eders leffnit/ at i kunde altid haffue it gaat vidnisbyrd/ der til giffue eder Gud sin naade ved Jesum Christum Amen ||

216

NOTER.

S. 208 L. 18 f. *den historie om de Lacedemoner*, se Plutarch, Lykurgos Kap. 28.

S. 210 L. 2 f. *Hveghors, Hvidbjørn, Julebuk, Huggetønde og Daaretønde* var forskellige Lege, der udartede i den Grad, at de som Stedet viser blev forbudt under Trusel af Dødsstraf. Se Troeis-Lund, Dagligt Liv, III. Folkeudg. VII. 73 ff. 1

S.210 L. 16. *pust* = Ørefigen; Ordsproget svarer til Peder Laale Nr. 451.

S. 210 L. 31. Svarer til Peder Laale Nr. 360.

S. 211 L. 22. *skende* = løbe løbsk. Kalkar III, 778.

S. 211 L. 26. *stunderom* = en Times tid. Kalkar IV, 182.

S. 212 L. 4. *have paa gænge* = tale ilde om. Kalkar II, 14.

S. 212 L. 7. Som *buds tremmen*, Ed; *buds* - jf. tysk (og ældre dansk) *potz*; *tremmen* = djævel. Kalkar I, 295, III, 505, IV, 440.

S. 212 L. 34 f. Dette ordsprog er mig ikke bekendt andetstedsfra.

S. 213 L. 11. *aff vitterligt mod* = med Vilje.

S.213 L. 14. *tide* d.v.s. *tyde* = ære; Kalkar IV, 503.

S.213 L.27. Ordsproget findes: Peder Laale Nr. 322B.

S. 213 L. 30. *benling*, den Del af Huden, som sidder lige over en Knogle. Kalkar I, 154 ff. "faa en Rem af Huden", P. Syv II, 231 = faa Del af Skaden.

S. 214 L. 18. *høre dig ved deris Brød*, d. v. s. høre dig (ilde) omtalt i deres Gerning.

S. 214 L. 34. *vidunder* (af) = Skandale (om).

S.215 L.9. Ordsproget findes: Peder Laale Nr. 402 og 782.

TEXTRETTELSER.

S. 207 L. 2	er Trykfejlen <i>faare</i> ret, da Titelbladet	for <i>faare</i> bevaer facsimileret.
- 211 - 5.	<i>der langt fra</i>	Orig. <i>det langt fra</i>
- 211 - 11.	<i>tilsammen/</i>	- <i>tilsammen</i>
- 211 - 17.	<i>derfaar</i>	- <i>derfaar</i>
- 212 - 24.	om <i>igen</i>	- om ingen
- 213 - 20.	<i>huilcken</i>	- <i>huiclken</i>
- 214 - 33.	<i>Naboer/</i>	- <i>Naboer</i>

*